

Ivo Peran

FRA AMBROZ TESTEN

»Otkriće Testen« — takvim i sličnim naslovima natjecali su se dopisnici tolikih listova i publikacija nakon 1980. — četiri godine prije nego se u vječnost za kojom je čeznuo preselio franjevački brat *fra Ambroz - Janez Testen*, član *Provincije zadarskih franjevacā*. »Testen, slikarsko otkriće« piše Elena Cvetkova u »Večernjem listu« 29. srpnja 1981., a Vinko Srhoj »Djelo monaškog simbolizma« u »Slobodnoj Dalmaciji« 15. rujna 1981.: »Prava je šteta — ali istodobno i vrlina — što je *fra Ambroz* slikao s nevjerojatno skromnim sredstvima: komad kartona, negdje zabačeni papir obične školske bilježnice, (ovdje dodajem što sam vidio: s jedne i druge strane islikan!) to je često bio materijal *fra Ambroza*. Naprosto, *fra Ambroz* je iznutra jednostavan i skroman. Zato mu u njegovu radu nije smetalo što nije završio visokih akademija, što nije imao dobro opremljenih ateljea, što ga nisu kitili laskavim pohvalama a najmanje pak što nije imao novčanih rezervi« (Bernardin Škunca, *Izložba fra Ambroza Testena*, »Veritas«, br. 10, 1981.).

»Videnje životinjskog i biljnog svijeta obilježeno je istovremeno franciskanskom poniznošću poput srednjovjekovnih lauda i pjesničkim čuđenjem svijetu« (Tonko Marojević, *Fratar sa zelenom bradom*, »Start«, 26. studenoga 1980.). »Testen, nismo mi otkrili vas, nego ste vi nas otkrili« posjetitelj izložbe Pališka Marino napisā 27. rujna 1981.

Ive Šimat Banov koji je pripremio *prvu izložbu Testenovih dijela - crteža* - na Hvaru u galeriji »Na bankete« 16. kolovoza do 5. rujna 1981. godine, a nakon toga iste godine u Kamporu na Rabu, napisā: »Meštri su. kamena pelješkog, šibenskog i rapskog pružili utočište čovjeku dok su unutar kamenih fuga i plemenite tišine kamenog egzila posrtali mučenici i proroci, Krist i apostoli, pravedni i prokleti, težāci i ribari. Potpisa (osim u rijetkim primjerima) nije bilo: njihov se tvorca tajio u pitomoj krajini unutrašnje samoće i anonimnosti. Ali evo *prva izložba!* Ona nije ovdje kušnja: Ona je priznanje 84-godišnjaku! Ovaj se, recimo tako slikarski Unamuno... okoristio podjednako Chagallovom pastoralnom nevinošću i Ronaultovom intelektualnom krizom, ostajući u blizini Dulčićeve i Smokvinine psihološke kondenzacije prizora ili Šulentićeve uznemirene vizije biblijskih siže-a«. Isti Šimat Banov pripremio je i monografiju o Testenu

u izdanju KS Zagreb, 1982; a snimljen je i dokumentarac u proizvodnji KS Zagreb, 1982. u trajanju oko 35 minuta.

Sve to vrvjelo mi je glavom pri posljednjem ispraćaju fra *Ambroška*, kako smo ga rado zvali onog popodneva, 9. siječnja 1984. na zadarskom groblju. Mnogo svijeta, tolike velike osobe posebno slikarske umjetnosti. Lagano je rominjala kišica i ona me još više držala u sabranosti i nudila uvijek nove materijale i nova sjećanja.

Kao da ga još i čujem i vidim u Kamporu, na terasi sa zapadne strane samostana, kad je iznosio svoj životni tijek stručnjacima, koji su pripremali radove o njemu. Našao sam se slučajno na Rabu. Osmjehnuo bi se svojim običajnim osmjehom, kao da se i sam čudi što se to s njime događa.

»Rodio sam se 31. kolovoza 1897. god. u Loki pri Mengešu. To je blizu Kamnika u Sloveniji.... Bilo nas je osmero djece... Pučku sam školu polazio u rodnom mjestu. Učenje mi je bilo živa muka... Ali sam stalno crtao... Učitelj mi je rekao: 'Ti ćeš biti slikar.' Prvi susret sa samostanom bio je u Zadru 1913. Postao sam krojač, fra Benedikt.« Pa nabraja dalje, kako ga je rat zatekao na Košljunu, pa je otišao u vojsku, bio je tri godine na fronti, kako je kanio ostati nakon rata kod kuće, ali se opet odlučio za samostan: *»Ne imati ništa da se ni za što ne moraš gristi. Ne imati ništa znači da ti ostaje vremena da misliš i radiš važnije stvari u životu.«* U samostan je primljen 1920. i postao brat Ambrozije. Radi u vrtu i kuhinji, pravi svijetle i oslikava ih uljem. *»Slikam, slikam i slikam, gdje god sam i kolikogod sam: u Kuni na Pelješcu i na Orebiću, Krapnju kod Šibenika i u Kamporu. Samouk sam — Ne volim točnost. Slikarstvo je izraz duše, a ne naučenog... Radim brzo, ponekad grozničavo... Ovaj Križni put u crkvi (u Kamporu) po dvije - tri slike na dan...«*

»Koliko Vam vremena treba za ovu jednu malu sliku?« (otprilike 10 x 10 cm) — upitao sam ga jednom. *»Ma baš sam jednog dana kušao, pa sam naslikao 34 komada. Moram raditi pa makar iz početka i ne znam što će izići. Sve mi nekako počima iz točke. Ne čekam nadahnuće, ono dolazi s radom...«* *»Devet godina službe provincijala (1973. - 1982.) omogućilo mi je česte susrete s njime i razgovore, volio sam gledati njegove slike, a i njega je to veselilo. I onda, a i danas, one me nadahnjuju i potiču na slobodu i radost stvaranja. Rado mi je ponudio da izaberem što mi se sviđa. Rekao bi mi: »Znate što valja.«* Redovito bih odmah otraga napisao kako ja čitam sliku, i pročitao bih to njemu. Odgovorio bi: *»Dobro ste pročitali.«* On je, možda, i drukčije za sebe čitao, ali je poštivao i gledanje drugih.

Zaustavio sam se više puta na ovoj misli: *Počinje stvaranje slika iz točke, dakle ipak »iz nečega«, jer samo Gospodin stvara iz ničega i to je potpuno stvaranje.* Podsjetilo me na slučaj sv. Franje kad je jedne korizme pojeo pola kruha, da odstrani napast uspoređivanja s Gospodinom Isusom, koji proposti četrdeset dana i noći, a da ništa ne okusi. Pričao mi je kako je bio u napasti zapaliti sve što je naslikao, a eto dođe, reče, koji se razumiju i vele da ovo vrijedi. Jedan naš fratar pripovjedao mi je kako su se toliki stranci, posebno Nijemci, zanimali i kupovali njegove slike. Jednom zgodom neki od njih kupio je njegovu sliku. Fra Ambrošku se činilo da mu je previše naplatio, *mada je davao u bescijenje*, pozvao ga je natrag i dao mu još par slika! Poput carinika Zakeja, rekoh ako sam koga prevario vraćam četverostruko! Nadasve omiljele mu teme bijahu: Krist, sv. Franjo, gubavci. Prigodom jednog posjeta Kampionu, zagledam se u sliku gdje sama sebe promatra među neboderima. *»To se i sam čudi kako ga staviše u Zagreb među velike slikare«* — objašnjavao je smijući se gvardijan o. Makso. *»Ne znam da li se šale, ili ozbiljno misle, napisao bih mu ja s druge strane, a on bi stopostotno odgovorio: 'Dobro ste pročitali!'«* — odgovorim o. Maksu.

Fra Ambroz je bio vrlo obazriv i zahvalan. Evo slučaja. Jedan vrijedan liječnik u Riječkoj bolnici pripovjedao je kako je fra Ambroz bio njegov pacijent; imao je neku izraslinu na glavi. Bio je veoma tih. Nekog dana me zamolio malo papira. *»Zašto? Da bi slikao.«* — Nisam znao da je slikar. Dao sam mu. Radio je olovkom. Na koncu mi ostavi par slika i dao ih dao uokviriti. *Svidaju mi se.* *»Izaberite«* — reče mi liječnik. *»Ali to je vama darovao, ja ih imam dosta.«* — *»Da li Vam se svidaju?«* nastavio je. *»Dakako«* — rekoh. *»Koja vam se najviše sviđa?«* Gledam...: *»Ova.«* — Evo vam je! *»Ovu nikako ne, jer ste Vi na toj slici!«* — *»Ja?«* — *»Da! Pogledajte: To je gostionica, to je milosrdni Samaritanac koji se pobrinuo za čovjeka kojega napadoše razbojnici, izraniše i ostaviše polumrta. Vi ste taj Samaritanac koji ste njega prihvatili, on Vam zahvaljuje...«* Liječnik uzme sliku, zadovoljno se osmjehne: *»Pa, jest. Onda je zadržavam za sebe. Ali, uzmite koju od ovih drugih«* - ustrajao je. Vidio sam da će mu to biti veselje i izabrao sam ribare koji izvlače mreže. I sad mi je ta slika nad ormarom u sobi. Volim je, i Ambroško mi kroz nju govori i navečer kad idem na počinak, i ujutro dok ustajem. Ribari,... mreža!

Nikad mi, ni na kraj pameti nije bilo o tom dobrom, jednostavnom, do zadnjih dana marljivom i radišnom starcu pomisliti: koliko mi je pružio i koliko me obogatio!